

УДК 72.04.01 (477.83-25) «17-18»

Хорунжа Г. В.

Львівська національна академія мистецтв

КЛАСИФІКАЦІЯ ОРНАМЕНТАЛЬНИХ МОТИВІВ ТА КОМПОЗИЦІЙНІ ПРИНЦИПИ ДЕКОРУВАННЯ В АРХІТЕКТУРІ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ КІНЦЯ XVI — ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ XVIII СТ.

Хорунжа Г. В. Класифікація орнаментальних мотивів та композиційні принципи декорування в архітектурі Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. У публікації здійснено класифікацію орнаментики архітектури Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст. відповідно до форми та місця розташування окремих орнаментальних мотивів (антропоморфні, зооморфні, орнітоморфні, скевоморфні, рослинні, геометричні, атрибути, астрологічні). Також розроблено класифікацію за типами композицій: замкненими ((плетінчасті відносимо до рядково-стрічкових, а шевронні доріжки до стрічкових), сітчаста, геральдична) та відкритими (канделяброва). Зокрема, на підставі аналізу частоти застосування певних принципів декорування виявлено вірогідні мотивації, серед яких ключовою, на нашу думку, є виявлення світоглядних та соціокультурних аспектів, найбільш близьких замовникам та реалізаторам програм оздоблення архітектурних об'єктів.

Ключові слова: класифікація, декорування, орнамент, мотиви, композиції.

Хорунжая Г. В. Классификация орнаментальных мотивов и композиционные принципы декорирования в архитектуре Восточной Галичины конца XVI — первой половины XVIII в. В публикации осуществлена классификация орнаментов в архитектуре Восточной Галичины второй половины XVI — первой половины XVIII в. согласно формы орнаментальных мотивов (антропоморфные, зооморфные, орнитоморфные, скевоморфные, растительные, геометрические, атрибуты, астрологические). Также разработано классификацию сообразно типам композиций: замкнутые (плетеночные, шевронные, сетчатые, геральдические) и открытые (канделябровые). На основании количественного анализа частоты применения, исследования образно-пластических особенностей и определения принципов декорирования, обнаружены возможные мотивации, среди которых ключевой,

по нашему мнению, являются мировоззренческие особенности, в основном, религиозные и философские предпочтения заказчиков и реаллизаторов программ отделки архитектурных объектов.

Ключевые слова: классификация, декорирование, орнамент, мотивы, композиции.

Khorunzha H. Classification of ornamental motifs and compositional principles of Eastern Galicia architecture decoration of the end of XVI — the first half of XVIII century. This publication deals with the classification of Eastern Galicia architecture ornamentation of the period between the second half of XVI — the first half of the XVIII century, in accordance with the ornamental motifs main shapes (anthropomorphic, zoomorphic, ornitomorphic, skeumorphic, floral, geometric, attributes, astrological), and according to the composition types: enclosed (ornamental band (wattled ones are referred to line-band ornaments and chevron stripes —to band ornaments), mesh, heraldic) and open (candelabrum ornament). According to the analysis of the frequency of certain decoration principles use, we can also identify some likely motivation of their appliance, among the most important, in our opinion, are the ideological and cultural tastes of the customers and people, responsible for architecture decoration projects.

Keywords: classification, decoration, ornament, motifs, composition.

Постановка проблеми. Орнамент в оздобленні екстер'єрів архітектурних пам'яток Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. демонструє переосмислення декоративних елементів, характерних для стильових пошуків Ренесансу, маньєризму та бароко крізь призму місцевої художньої традиції. Орнамент в окремих випадках варто трактувати, як один із найвиразніших елементів відображення стилю в архітектурному образі (останнє можна простежити на прикладі розкриття ідей Ренесансу та бароко у світських та культових пам'ятках Східної Галичини) [6: 16–17]. З огляду на зазначені фактори аналіз застосування окремих орнаментальних мотивів та композицій, здійснений з урахуванням кількісних методів, надає змогу встановити світоглядні пріоритети як замовників, так і виконавців оздоблення архітектури Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. [9: 17].

Актуальність теми. Орнаментика архітектури Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. репрезентує унікальний комплекс пам'яток декоративно-ужиткового мистецтва, що на рівні семантики відображають особливості світоглядних пріоритетів, традицій національних культур і потребують належного наукового підтвердження цього статусу та проведення комплексного дослідження, зокрема у контексті здійснення класифікації.

Зв'язок із науковими чи практичними завданнями. Результати пропонованого дослідження можуть бути використані для доповнення навчальних курсів «Історія українського

образотворчого мистецтва», «Історія орнаменту» та «Пам'яткознавство».

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Наразі відсутнє окреме дослідження присвячене класифікації орнаментики Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. Однак, окремі аспекти розвитку стилістичних особливостей та образно-пластичної специфіки розглянуто у працях В. Александровича [1], О. Білинської [2], П. Білецького [3], Ю. Нельговського [7], В. Овсійчука [8], П. Скопа [10], М. Студницької [11]. Так, В. Овсійчук встановив взаємозв'язок трансформацій у царині стилістичних особливостей як логічного наслідку зміни парадигми тогочасних світоглядних уявлень, однак у зв'язку зі специфікою видання автор не звернувся до класифікації. О. Білинська здійснила дослідження декоративних мотивів, виявила джерела стилістики орнаментики на прикладі споруд Львова, однак автор не звернулася до порівняльного аналізу оздоблення архітектурних пам'яток в інших містах на території Східної Галичини [2: 113]. У статті П. Скопа основні акценти зроблено на виявленні впливу стилістики маньєризму на українське мистецтво вказаного періоду та розглянуто проблему впливу цієї концепції на формотворення орнаментики архітектури Східної Галичини XVII ст. [10: 24]. М. Студницька ґрунтовно розглянула діяльність зодчих та скульпторів у контексті художньої культури великих мистецьких осередків [11].

Мета статті — здійснити класифікацію орнаментальних мотивів та встановити особливості композиційних схем в орнаментіці архітектурних пам'яток Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст.

Виклад основних матеріалів дослідження.

Принципи композиційного розташування орнаментальних мотивів в архітектурних пам'ятках Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. практично зазнали опосередкованого впливу скульптурного декору попереднього періоду. Передусім це стосується використання шевронних композицій, які зафіксовані у зразках української рукописної книги вказаного періоду. Суттєво, що такий прийом композиційного розташування орнаментики відображений у пам'ятках, пов'язаних із власне православним населенням регіону, і зокрема в оформленні комплексу Успенської церкви, де найбільш відчутними є ремінісценції традицій мистецтва та філософсько-релігійних концептів Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Однак, така специфіка ситуації, у свою чергу зумовила відносно нечасте використання цього композиційного ладу в архітектурі Східної Галичини кінця XVI — першої половини XVIII ст. У свою чергу, під впливом трансформацій у релігійному житті, зокрема унії, в орнаментіці набувають поширення мотиви західноєвропейського походження [3: 22, 82–84].

Важливим аспектом здійснення комплексного аналітичного опрацювання специфіки стилістики та

образних особливостей орнаментики архітектури Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст. є встановлення класифікаційних особливостей на рівні окремих структурних елементів та композиційних схем. Отож, для початку варто визначити принципи, за якими буде проведено розподіл архітектурної орнаментики Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст.:

- розподіл відповідно до форми орнаментальних мотивів (антропоморфні, зооморфні, орнітоморфні, скевоморфні, рослинні, геометричні, атрибути, астрологічні, фантастичні істоти тощо [5: 287]);
- розподіл за типами композицій: замкненими (стрічкова (плетінчасті відносно до рядково-стрічкових, а шевронні доріжки до стрічкових), сітчаста, геральдична) та відкритими (канделябра).

У процесі опрацювання візуального матеріалу нами було сформовано наступні варіанти класифікації структурних елементів декорування споруд регіону вказаного періоду.

1. На території Східної Галичини в декоруванні архітектурних пам'яток інтенсивно застосовувались антропоморфні мотиви — переважно крилаті голови, маски чи герми, специфіка пластичного вирішення яких пов'язана з північноєвропейськими, маньєристичними джерелами походження [7: 128; 10: 24]. Характерними зразками вказаного явища є оздоблення таких пам'яток, як:

- мотиви херувимів (фасад каплиці Трьох святих, каплиця Боїмів, портали будинків Корнякта та Гепнера у м. Львові, пілястри на фасаді костелу Святої Трійці у м. Підгайцях, портал церкви Різдва Христового при монастирі оо. Василіан у м. Жовкві, портал Воскресенської церкви у м. Золочеві, фасади костелів св. Йосифа у с. Підгірці та Різдва Діви Марії у с. Комарно, пілястри в інтер'єрі фарного костелу Різдва Діви Марії м. Бережанах, фриз костелу бернардинського монастиря у с. Лешнів);
- портал з антропоморфними деталями над капітелями та крилатими головами (будинок Корнякта у м. Львові);
- обрамлення вікон з погруддями людей у гротескній композиції (віконна лиштва будинку Бандінеллі у м. Львові, тимпан порталу замкового комплексу у м. Олесько);
- маски жінок і маски чоловіків (портал та лиштва вікон кам'яниць Домбровського, Гепнера та Шольц-Вольфовича у м. Львові, тимпан порталу замку та портал костелу Святої Трійці у м. Олесько);
- колони з херувимами (фарний костел Різдва Діви Марії м. Бережани);
- театральні маски (образи італійської *commedia dell'Arte* у лиштві вікон костелу єзуїтів у м. Львові).

2. Не менш вагомими, а в окремих випадках (передусім у м. Львові) більш інтенсивно у декоруванні архітектури застосовувались зооморфні мотиви — переважно маски левів, рідше — баранів, биків, дельфінів:

- маски левів (бази колон каплиці Боїмів, портали каплиці Трьох святих, будинку Шольц-Вольфовича, будинку Домініка Гепнера, Королівського арсеналу, будинку Шольц-Вольфовича, будинку Корнякта, будинок № 4 по вул. Руській у м. Львові, каплиця Синявських у м. Бережанах, фасад костелу св. Лаврентія, м. Жовква);
- фігури левів (геральдичні мотиви Венеційської республіки у тимпані порталу кам'яниці Масарі у м. Львові та фасаду житлового будинку № 9 на площі Ринок у м. Жовкві, а також тимпан порталу замку у м. Олесько);
- мотив дельфіна (портал будинку Бандініеллі у м. Львові, стилізації вказаного елемента на аттиці палаццо Корнякта у м. Львові, портал в інтер'єрі фарного костелу Різдва Діви Марії у м. Бережанах);
- мотив риби (у геральдичній композиції з сиреною (тритоном?) на фасаді замкового комплексу у м. Бережанах);
- маска бика (база колони каплиці Боїмів у м. Львові), а також черепи биків (фриз костелу св. Лаврентія у м. Жовкві);
- маски баранів (база колони каплиці Боїмів у м. Львові, тимпан замкового порталу у м. Жовкві, фриз костелу св. Лаврентія у м. Жовкві);
- мотив змії (фриз костелу св. Лаврентія у м. Жовкві).

3. Орнітоморфні мотиви. Відзначимо, що у декоруванні архітектурних пам'яток Львова ці мотиви досить рідкісні, переважно фігурують у системі декорування інтер'єрних архітектурних форм, зокрема зразком може слугувати внутрішнє оформлення лиштви вікон Чорної кам'яниці, де є зображення птахів, що дзьобають виноград, а також гербовий орел на фасаді бернардинського костелу. Однак, є і зразки застосування цього мотиву у вирішенні фризу костелу св. Лаврентія у м. Жовкві (як зазначає В. Овсійчук, у цьому випадку цей мотив варто швидше трактувати як відображення геральдичної тематики родини Гербуртів) [8: 66]. Споріднений мотив птаха, поза якого характерна для гербових композицій, є на замковому фасаді у м. Бережанах та у геральдичній композиції з сиреною на фасаді цієї ж пам'ятки. Проте, є і унікальне зображення орнітоморфного мотиву — голова хижого птаха, поєднаного з волютою у тимпані порталу замкового комплексу (м. Олесько).

4. Скевоморфні мотиви — відтворені у камені різні матеріали, наприклад, мотузки, драперії, окуття тощо. Фактично одним із найбільш характерних зразків останнього є маньєристичний декор, що імітує металеві накладки (окуття), рольверкові

картуші, мотузки та кобошони на фасаді каплиці Боїмів (м. Львів), на фасаді та в інтер'єрі каплиці Синявських (м. Бережани), на фасаді костелу св. Лаврентія (м. Жовква), на порталі оборонної Успенської церкви (м. Підгайці), а також стрічки на порталі Воскресенської церкви (м. Золочів) [1: 74]. Окрім того, у добу бароко застосування мотиву ліхтаря, що присутній в оформленні фасадів Собору св. Юра, Домініканського костелу, костелів монастиря кармеліток босих, св. Антонія (м. Львів), костелі Вознесіння Пречисної Діви Марії (с. Наварія), всіх святих (с. Годовиця).

5. Рослинні мотиви — виноград, його лоза та кетяги, мотиви аканту та його інтерпретації, розети, елементи місцевої флори, їхні волютоподібні поєднання — одні з найпоширеніших орнаментальних оздоб [2: 119]. За результатами аналізу візуального матеріалу варто вказати, що у декоруванні фасадів переважали розети, листя аканту, виноградна лоза, пальметки, плодови чи квіткові гірлянди. Рідше зустрічаються мотиви лаврового листя. Досить оригінальними є варіанти застосування в оздобленні місцевої флори, зокрема, стилізовані «дзвіночки», «полуниці» та квіти родини розоцвітних. Оскільки рослинні мотиви фігурують майже у всіх пам'ятках, виділимо найголовніші:

- характерним зразком розет, а також інших стилізованих мотивів місцевого рослинного світу, можна вважати метопи Успенської церкви та розети фризу середньої частини Вірменського собору (м. Львів), костелу св. Лаврентія (м. Жовква) та портали фарного костелу Різдва Діви Марії (м. Бережани) і костелу Успіння Пресвятої Діви Марії (м. Жидачеві).
- добре ілюструють мотив виноградної лози та грона деталі порталу каплиці Трьох святих, фризу на фасаді Успенської церкви, будинок № 4 по вул. Руській (м. Львів), деталі порталів з каплиці Синявських (нині збережені фрагментарно, окремі елементи зберігаються в експозиції музею Бережанського державного історико-архітектурного заповідника), порталу костелу Святої Трійці (м. Олесько), деталі капітелей на пілястрах костелу Різдва Діви Марії (с. Комарно) та, частково, деталі оздоблення нині не збереженої синагоги «Золота роза» (м. Львів);
- «дзвіночки» або ж бутони у порталах будинку Домініка Гепнера, плаццо Корнякта (м. Львів), житлового будинку на площі Ринок (м. Жовква);
- мотив кипарису (фриз на фасаді Успенської церкви у м. Львові);
- вагомими з точки зору оригінальності трактування є рослинні гірлянди з порталу палацу Корнякта, фасад костелу монастиря ордену кармеліток босих, фасад Домініканського костелу у м. Львові, фасад Вознесенського костелу оо. піярів та порталу Воскресенської церкви у м. Золочеві;

- мотиви плодів, переважно у контексті гірлянд, фігурують у декорі порталів палаццо Корнякта (м. Львів), костелу Святої Трійці (м. Жовква), фасаду костелу Різдва Діви Марії (с. Комарно);
- у добу бароко активно у декоруванні, передусім у контексті квіткових гірлянд, застосовуються мотиви троянди (фасади костелів монастиря ордену кармеліток босих, Домініканського костелу, Марії Магдалини у м. Львові, костелу св. Йосифа у с. Підгірці);
- стилізовані звиви листя та пагонів рослин маємо змогу бачити у практично всіх культових та світських спорудах м. Львова, м. Бережан (передусім декор екстер'єру та інтер'єру каплиці Синявських), м. Підгайців (портал Успенської церкви), м. Рогатина, м. Золочева, м. Жовкви, м. Замостя, м. Жидачева (портал костелу Успіння Пресвятої Діви Марії), Комарно (костел Різдва Діви Марії). Серед знакових зразків вказаного явища варто згадати портал кам'яниці Домбровського та портал будинку Корнякта, що розташований навпроти костелу ордену домініканців (м. Львів).

Звичайно, цим вичерпати класифікацію основних рослинних мотивів важко, якщо вести мову про запропонований поділ за формою декоративних мотивів, зокрема, за такою схемою складно встановити місце у розподілі масок людей і тварин, що іноді, з огляду на контекст розташування, належать до атрибутів. Окрім того, оскільки розповсюдженням у цей час був маньєристичний варіант декорування, то цілком закономірно, що застосовуються композиції, здатні відобразити його специфіку, сформовані під безпосереднім впливом особливостей тогочасних світоглядних засад. Так, наприклад Львова можна встановити, що преvalюють гротескоподібні композиційні структури, що зокрема можна простежити у декоруванні portalу Чорної кам'яниці.

6. Геометричні мотиви зустрічаються в орнаменті архітектури Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст. як самостійний елемент відносно рідко, до них можна умовно зарахувати оздоблення бази portalу будинку № 20 по вул. Вірменській у м. Львові. Однак, геометричний орнамент, як складова ордерних систем та у контексті рустикації фасадів присутній практично у всіх спорудах Східної Галичини зазначеного періоду.

7. Атрибути. Здебільшого в архітектурних пам'ятках Східної Галичини досліджуваного періоду орнаментальні мотиви зазначеної категорії репрезентовані стилізованими зображеннями військового та мисливського спорядження, землеробськими знаряддями та символічними головними уборами (коронами). Зокрема це:

- деталі обладунків (кіраси та панцирні рукавиці у декорі тимпану portalу Королівського арсеналу у м. Львові; шоломи у декорі

тимпанів portalу Королівського арсеналу у м. Львові, замкового комплексу у м. Жовкві);

- захисне спорядження (щити у декорі тимпанів порталів Королівського арсеналу у м. Львові, замкового комплексу, церкви Різдва Христового при монастирі оо. Василіан та у фризі костелу св. Лаврентія у м. Жовкві);
- холодна зброя (мечі у декорі тимпанів порталів Королівського арсеналу у м. Львові та замку Конецпольських у с. Підгірці; шаблі у декорі тимпанів порталів Королівського арсеналу у м. Львові, замкових комплексів у м. Жовкві та с. Підгірці; бойові сокири у тимпані порталів замкових комплексів у м. Олесько та с. Підгірці; алебарди та піки у тимпані portalу замку у м. Жовкві; чекан у тимпані portalу замку у с. Підгірці, а також лабрисоподібні мотиви у лиштві вікон костелу єзуїтів у м. Львові);
- військові сурми та прапори (portal замкового комплексу м. Жовкві);
- зброя металевого типу та спорядження до неї (луки, стріли та сагайдаки для стріл у фризі костелу св. Лаврентія у м. Жовкві);
- артилерійське озброєння (гармати у тимпані portalу замкового комплексу та у фризі костелу св. Лаврентія, м. Жовква);
- землеробські знаряддя (лопати у фризі костелу св. Лаврентія, м. Жовква);
- корони (геральдичні композиції у тимпанах порталів замкових комплексів у м. Олесько та с. Підгірці).

8. Астрологічні мотиви — не часто зустрічаються у програмах декорування екстер'єрів архітектурних пам'яток Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст. Однак, зразками останніх є специфічно-трактований солярний символ на базі колони фасаду каплиці Боїмів у м. Львові та астрономічне позначення планети Марс замість традиційних ов в орнаменті порталів та віконної лиштви замкового комплексу у м. Бережанах. У контексті рапортних геральдичних композицій мотиви зірок та півмісяців репрезентовані на пілястрах в інтер'єрі фарного костелу Різдва Діви Марії у м. Бережанах.

9. Мотиви фантастичних істот також належать до доволі рідкісних та репрезентовані головами сатирів (?) у тимпані portalу кам'яниці Анчовських у м. Львові і тимпану portalу замкового комплексу у м. Олесько та мотивом сирени (тритона?) у геральдичній композиції з фасаду замкового комплексу у м. Бережанах. Також, специфічне трактування жіночої протоми з елементами риб'ячої луски дозволяє атрибутувати як сирену мотив з фризу костелу бернардинського монастиря у с. Лешнів.

Загалом, не зважаючи на доволі широкий асортимент елементів декоративного оформлення архітектурних пам'яток Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст. преvalюючими були поліваріантні рослинні мотиви, що могли вико-

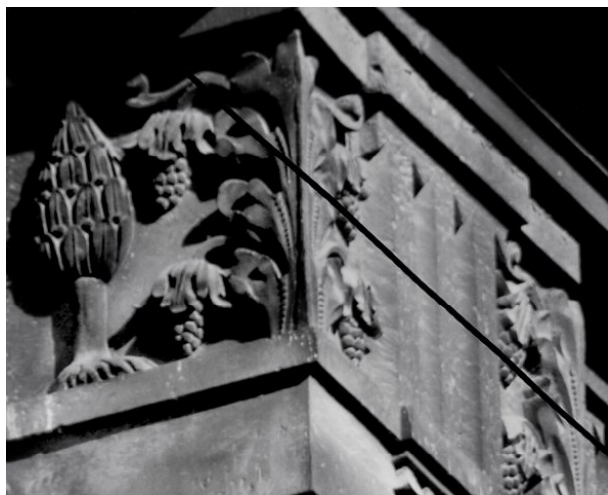

Рис. 1 Деталь фризуської церкви
(м. Львів)

Рис. 2 Фрагмент порталу
Олеского замку

Рис. 3 Деталь
порталу каплиці Трьох
святителів (м. Львів)

Рис. 4 Декор фасаду
Домініканського собору
(м. Львів)

Рис. 5 Фрагмент порталу
Жовківського замку

нувати як роль самостійного елемента оздоблення, так і бути доповнюючою складовою композицій.

З огляду на необхідність комплексного аналізу проблематики також доцільно розкрити інший аспект варіанту класифікації архітектурної орнаментики Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст., що був розроблений відповідно до особливостей структури орнаментальних композицій. Оскільки, розповсюдженим у цей час був маньєристичний варіант інтенсивного декоративного оздоблення, то цілком закономірно, що застосовуються композиції, здатні відобразити всю специфіку концепції орнаментального мотиву, з його виразним тяжінням до деформації пластики, ускладнення за допомогою введення у плетінчасті структури мотивів фантастичних істот та антропоморфних мотивів. З огляду на вказаний фактор, застосовували гротески, але зауважимо, що доволі поширеним є канделябровий тип композиції, що перегукується з добре знаним в українському традиційному мистецтві мотивом «вазона». На користь твердження В. Овсійчука, згідно з яким у структурній композиції багатьох пам'яток архітектури Східної Галичини другої половини XVI — першої

половини XVII ст. відчутний вплив національної традиції на рівні специфіки структурування, свідчить оздоблення колони порталу Трьох святителів (м. Львів) [8: 94].

Вірогідно, цей фактор став передумовою для частого застосування канделябрових композицій, що відображали не тільки нову естетику епохи, але й новий вектор філософсько-релігійних пошуків, їхнього раціоналістичного виміру. Такі зміни композиції під безпосереднім впливом трансформацій у соціокультурній парадигмі відзначав ще О. Бенеш, простеживши, як на зміну чітких геометричних форм в образотворення приходять їхні проекції [4: 184].

Загалом, можна констатувати, що основними схемами побудови системи декорування екстер'єрів архітектурних пам'яток Східної Галичини другої половини XVI — першої половини XVIII ст. є:

I. Замкнені:

- стрічкова (плетінчасті відносимо до рядково-стрічкових, а шевронні доріжки до стрічкових). Так звані доріжки (в окремих випадках також фігурує термін «бігунці») побудовані за наступним принципом — рапортні

елементи середньої частини та бордюрів, можуть повторюватись безкінечним чином у повздовжньому спрямуванні [5: 93];

- сітчаста (орнаментальні мотиви своїм розташуванням відтворюють сітку — переважно, ромбоподібну, списоподібну чи шахівку) [5: 93];
- медальйонно-центрична (або ж геральдична) із доцентровим та відцентровим розміщенням орнаментальних одиниць.

II. Відкриті. Канделяброві композиції в основі яких є розміщений вертикально стрижень, що переважно виходить з певної основи (наприклад, своєрідного «вазона» або ж його «ніжок»), зокрема гротески. Перетин цього стрижня з горизонтальними смугами утворює своєрідну хрестоподібну структуру, де виділено рамена («гілки»), на яких розташовуються елементи орнаменту. Стосовно особливостей їхнього розміщення, то воно завжди передбачає симетричний характер [5: 93].

Висновки. Отож, аналізуючи частоту застосування певних принципів декорування, можемо також встановити вірогідні мотивації, серед яких ключовою, на нашу думку, є виявлення світоглядних та соціокультурних аспектів найбільш близьких замовникам та реалізаторам програм оздоблення архітектурних об'єктів. Таке трактування є закономірним з огляду на те, що існувала виразна тотожність між замовником і символічним образом, що передбачала та чи інша споруда. Саме тому консерватизм православної громади сприяв застосуванню композицій на той момент вже доволі архаїзованих. І це відбувалось у той час коли католицька спільнота зазнала суттєвої модернізації, зумовленої потребою реформування, що виникла під тиском протестантських течій. У вказаному руслі декоративно-ужиткове мистецтво не могло стати винятком, і тому закономірним явищем є зміна композиційних схем відповідно до нових соціокультурних факторів. Окрім того, аналізуючи архітектурні пам'ятки Східної Галичини кінця XVI — початку XVIII ст. можна виявити, як філософсько-релігійні зміни спричинили застосування орнаментальних мотивів, для яких визначальним було містико-фантастична семантика.

Зокрема, аналізуючи портал Чорної кам'яниці (Східна Галичина) можна простежити, як мотиви, інспіровані західноєвропейськими гротескними композиціями, отримали превалююче апотропейне призначення з одного боку, а з іншого засвідчили приналежність замовників до «західного ментального простору». Важливим етапом для встановлення передумов особливостей принципів композиційного декорування став також аналіз того, якими за релігійним та національним складом були

міста, у яких споруджувались архітектурні об'єкти. Так, з огляду на поліетнічний склад Східної Галичини ми можемо простежити використання практично всіх варіантів композицій у той час, коли осередки з превалюванням певного етносу чи релігійної громади, зумовлювали застосування одно чи двох варіантів орнаментики екстер'єрів.

Перспективи дослідження даної теми. Здійснення класифікації орнаментики архітектури Східної Галичини кінця XVI — XVIII ст. у майбутньому може стати важливою складовою комплексного дослідження стилістики та символіки декорування екстер'єрів пам'яток зазначеного регіону.

Література:

1. Александрович В. Скульптура [Текст] / В. Александрович // Історія українського мистецтва: у 5 т. / НАН Укрїни, І-90 ІМФЕ ім. М. Т. Рильського; голов. ред. Г. Скрипник; ред. т.: Д. Степовик. — К., 2011. — Т. 3: Мистецтво другої половини XVI — XVIII століття. — С. 71–98.
2. Білінська О. Рослинний орнамент в архітектурі Львова XVI — XVII ст. [Текст] / О. Білінська // Вісник інституту «Укрзахідпроектреставрація». — Львів: Інституту «Укрзахідпроектреставрація», 2006. — Ч. 16. — С. 113–121.
3. Білецький П. Українське мистецтво другої половини XVII — XVIII століть (Нариси з історії українського мистецтва) [Текст] / П. Білецький. — К.: Мистецтво, 1981. — 160 с.
4. Бенеш О. Искусство Северного Возрождения, его связь с современными духовными и интеллектуальными движениями [Текст] / О. Бенеш. — М.: Искусство, 1973. — 222 с.
5. Декоративно-ужиткове мистецтво. Словник / [Я. Запаско (кер. авторського колективу), І. Голод, В. Білик, Я. Кравченко, С. Лупій, В. Любченко, І. Мельник, Я. Чарновський, Р. Шагалю]. — Львів: Афіша, 2000. — Т. 2. — 400 с.
6. Иванов Н. Орнамент в западноевропейской теории дизайна XIX — XX вв. [Текст]: Автореферат дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.06 / Иванов Николай Александрович. — СПб: Санкт-Петербургский государственный университет технологии и дизайна, 2010. — 26 с.
7. Нельговський Ю. Скульптура та різьблення другої половини XVI — першої половини XVII століття [Текст] / Ю. Нельговський // Історія українського мистецтва: в 6 т. — К.: Мистецтво, 1967. — Т. 2. — С. 118–156.
8. Овсійчук В. Українське мистецтво другої половини XVI — першої половини XVII століття (Гуманістичні та визвольні ідеї) [Текст] / В. А. Овсійчук. — К.: Мистецтво, 1985. — 184 с.
9. Петров В. Количественные методы в искусствоведении [Текст] / В. М. Петров. — М.: Смысл, 2000. — 204 с.
10. Скоп П. Впливи європейського маньєризму на творчість українських митців XVII ст. [Текст] / П. Скоп // Додаток до збірника «Проблеми збереження, консервації і реставрації музейних пам'яток історії та культури». Бюлетень 2 (8) грудень 2006. — С. 22–27.
11. Студницька М. Скульптурний декор в архітектурі Західної України XVII–XVIII ст. [Текст]: Автореферат дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.06 / Студницька Мар'яна Романівна. — Львів: Львівська академія мистецтв, 1997. — 24 с.